Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

Байрым кюн, 2014 жылны 29-чу августу №№ 172-173 (19594)

Багъасы 15 сомду

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ · ВРЕМЯ · ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Билим бериу ючюн къайгъырыу - Къабарты-Малкъарны келир заманы ючюн къайгъырыуду

Юрий Коковну устазланы август кенгешлеринде сёлешиую

Багъалы шуёхла!

Бек алгъа бюгюннгю ушагъыбызгъа ыразылыгъымы билдирирге сюеме. Министрни доклады, башхаланы сёлешиулери да, мен акъыл этденден, республиканы педагоглары Къабарты-Малкъарда билим бериу ючюн, алай эсе уа, халкъыбызны келир заманы ючюн жууаплылыкъларын сезгенлерине шагъатлыкъ этедиле. Ол а бек магъаналыды, нек дегенде аллай жууаплылыкъ, ишинге кертичилик болмасала, педагогла билимлерин, кючлерин, къарыуларын да аямай кюрешмеселе, бюгюнлюкде билим бериуню системасыны аллында сюелген борчланы тамамлар онг жокъду.

Ол борчла уа ахырында бизни билим бериу системабызны жангы, бютюн бийик даражагъа чыгъарлыкъдыла. Аланы толтурур ючюн, къадалып кюреширге тюшерикди. Бек алгъа модернизацияны андан ары бардырыргъа керекди. Аны магъанасы недеди десегиз, билим бериуню ата журтлу системасы ёмюрледен бери жыйышдырып келген ахшы тёрелени барысын да сакълап, Россейде, башха айныгъан къыраллада да къыйматлылыкъларын кёргюзтген жангы амалланы хайырланыргъады.

Аны бла бирге халкъыбызны битеу социальный къауумлары билим алалырча онг берген амалланы сакъламай жарамаз. Хакъ бла окъутуу, тюзюн айтханда, коммерция хайыр излеу ёсюп келген тёлюню бир кесегини билим алыргъа жолун кеседи. Ишни ма ол халгъа жетдирирге арталлыда жарарыкъ тюйюлдю. Жаш адамны билимине аны ата-аналарыны къолайлыкъларына кёре багъа бичиуге уа арталлыда жол бермезге керекди. Выпускной экзаменле бериуге, артыкъда айландырсала, окъуучуну билимине, хунерлигине да къарамай, ата-анасына репетитор бек керек болуп турады, ма бу преподавательге жюрюсегиз игиди, деп тохтайдыла. Ма аллай ишлеге жол бермезге керекди. Аллай репетиторлукъдан артыкъ уллу хайыр чыкъмагъанын жашау кёргюзтгенди. Анга арт заманда выпускной экзаменлени эсеплери да шагъатлыкъ этедиле. Окъуучула кёп жылланы ичинде бир-бир предметледен репетиторгъа жюрюп тургъанлай, экзаменледе уа балланы бек аз ёлчемин окъуна алалмагъан кезиуле аз тюйюлдюле.

Ата-аналадан тюрлю-тюрлю сылтаула бла ахча жыйыугъа да тёзюп болмазчады. Жарсыугъа, аллай шартла бизде алыкъа бола-бола турадыла. Анга тюрлю-тюрлю инстанциялагъа, ол санда манга да, тарыгъыуланы кёп санда келгенлери шагъатлыкъ этедиле.

Билим бериу, илмуну эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министерство, жер-жерледе билим бериуню управленияларыбу ишни къаты тинтирге эмда низам салыргъа тийишлидиле.

Хурметли коллегаларым!

Бюгюнлюкде бек башы-билим бериуню качествосун тийишли даражагъа жетдириудю. Аны ючюн а эрикмейталмай ишлерге тюшерикди, ол санда сабийлени гитчелей окъуна окъутуугъа энчи эс бурургъа керек боллукъду. Ол кезиуню ычхындырсакъ, артда аны бир зат бла да къайтараллыкъ тюйюлбюз. Аны юсюнден «Сони» фирманы къурагъанладан бири Масару Ибуканы «После трёх уже поздно» деген сейирлик китабында да айтылады. Сабийле бла ишлегенлени барысына да аны къуру «бешлеге» аттестатла алыугъа жетгенде, бизде не хал барды!Бюгюн билим бериу ючюн алыннган хакъны дагъыда бир жашырын амалыны юсюнден айтмай болалмайма. Арт жыллада школчула бла къошакъ дерсле бардырыу репетиторлукъ этиу бла алышындырылгъанды. Айхай да, ата-анала сабийлери бютюн терен билим алыр ючюн, репетиторланы ахча берип тутханлары аман тюйюлдю. Алай бир-бир устазла репетиторлукъну байыкъланыуну амалына эс буруп окъугъуз деп айтырыгъым келеди. Аны себепли биз школгъа дери билим берген учрежденияланы шёндюгю заман излегенча къураргъа, ала жетиширча этерге борчлубуз. Бу ишге аты-саны болсун, жерле жетишселе да тамамды, деп къараргъа арталлыда жарамазлыгъын чертирге сюеме. Сабийле тынгылы педагогланы къолларына, хар кереги да болгъан жерге тюшюп ёсерча, юйренирча болумла къурар ючюн, биз битеу кючюбюзню салыргъа керекбиз.

Билим бериуню качествосун игилендириу педагогну,устазны усталыкъларын дайым да ёсдюре туруу бла байламлыды. Алайсыз ол борчну тамамлар онг жокъду. Аны тынгылы толтурургъа уа педагогланы аттестациялары болушургъа керекди. Ол ишни тохтаусуз бардырыргъа, къыйматлылыгъын бла магъаналылыгъын хар жаны бла да кётюрюрге тийишлиди. Педагогну усталыгъын,билимин да бек алгъа сабийлени окъуудa жетишимлери кёргюзтедиле. Жарсыугъа, Бир къырал экзаменни эсеплери уа дерсле бериуню, окъутууну даражалары хар жерде да бирча болмагъанларын, бюгюннгю кюннге келишмегенлерин да кёргюзтедиле. Аны себепли аттестация кеси угъай, аны ким эм къалай бардыргъаны магъаналыды. Ол ишни бютюн ачыкъ, туура, граждан институтланы, ата-аналаны кенг халда къатышдырыу бла бардырыуну тюзге санайма.

Ма ол эсгертиуледен сора да, билим бериуню бир-бир сфераларыны юслеринден шарт айтыргъа сюеме. Бек алгъа школда билим бериуню юсюнден. Нек дегенде билим бериуню битеу системасыны айныууну школда окъутууну къыйматлылыгъына кёре боллугъуна мен ишексизме. Къуру билим бериуню угъай, бизни жашауубузну битеу сфераларыны да.

Бизни эллерибизде бла шахарларыбызда хар школ да, къуру ахшы билим берген учреждение болуп къалмай, культураны, адеп-къылыкъгъа юйретиуню, санланы чыныкъдырыуну да арасына айланырча этерге тийишлиди. Биз ма алай этмесек, школларыбызда кемчиликлени, сабийлерибизни адеп-къылыкъгъа юйретиуде жангылычланы тюзеталлыкъ тюйюлбюз.

Алай а ол борчну саулайда педагогну боюнуна салыуну терсге санайма. Къабарты-Малкъарда школ бек алгъа юйюрню, жамауат институтланы, властьны битеу органларыны къаты байламлыкъда ишлеулерини жерине айланырча этерге заман жетгенди. Биз анга жетер ючюн, къолубуздан келгенни аярыкъ тюйюлбюз. Ол заманда андан бир хыйсап чыкъмай къалмаз.

(Ахыры 2-чи бетдеди.)

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦИЯ

Къыралда хайырланылыргъа 55 школ берилгенди, аладан бири бизни республикадады

Юрий Коков билим бериу система 2014-2015 окъуу жылгъа хазырланыу бла байламлы вопросну сюзерге аталып бардырылгъан битеуроссей селектор кенгешге къатышханды. Кенгешни РФ-ни Правительствосуну Председатели Дмитрий Медведев бардыргъанды.

Анда сюзюлген баш вопросладан быланы энчи белгилерчады: окъутуу ишни тап къурау эм къыйматлы этиу, мекямла не халда болгъанлары, классланы жангы техника бла жалчытыу, сабийлени аш-азыкълары ючюн къайгъырыу. Жангы россейли регионлада билим бериу системаны ишине энчи къаралгъанды.

Дмитрий Медведев РФ-ни бир-бир регионларында сабий садлада къызчыкъ-лагъа, жашчыкълагъа жерле эркин болгъанларын, аланы инфраструктураларыны жангыртылгъанларын эм битеулю билим берген организацияланы ырысхы – техника базаларыны кюч ала баргъанларын иги жетишимге санагъанды. Къыралда хайырланылыргъа 55 жангы школ берилгенди, аладан бири Къабарты-Малкъардады.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Х.Т.Мазановха «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы врачы» деген ат атауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Кёп жылланы ахшы ишлегени эмда бийик профессионализмлиги ючюн **Мазанов Хасанби Темиркановичге** - «Заюково элни район больницасы» къырал бюджет саулукъ сакълау учрежденияны Исламей элде амбулаториясыны терк медицина болушлукъ берген бригадасыны врачына - «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы врачы» деген ат атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан **Ю. КОКОВ**

Нальчик шахар, 2014 жылда 27-чи августда, №178-УГ

Тёгерек стол

Жюзюмчюлюк бёлюмню проблемаларын сюзгендиле

Кёп болмай Махачкъалада РФ-ни Жамауат палатасыны профильли комиссиясы къурагъан «тёгерек столда» «О винограде и вине» деген федеральный законну проектин сюзюу баргъанды. Аны ишине палатаны келечиси Заурби Нахушев, КъМР-ден «ЗЭТ» компанияны президенти Тембулат Эркенов, сора бизни республиканы жюзюмчюлюк бла эмда чагъыр чыгъарыу бла кюрешгенлени союзуну башчысы Нариман Шамсиев къатышхандыла.

Жыйылыуну Дагъыстанны Жамауат палатасыны башчысы Гамзат Гамзатов бардыргъанды. Анда кётюрюлген вопросну юсю бла тынгылы сёлешиннгенди. Бу закон керек болгъанын кенгешге къатышханланы барысы да бирча белгилегендиле. РФ-ни Эл мюлк министерствосуна бла Россейни жюзюмчюлюк бла эмда чагъыр чыгъарыу бла кюрешгенлерини союзуна аны, тынгылы жарашдырып, Правительствогъа кёргюзтюрге рекомендация этилгенди.

Бизни корр.

ПРАВИТЕЛЬСТВО

Тюрлениуле кийирилген эселе да, бюджет социальный магъаналылай къалгъанды

КъМР-ни Правительствосуну кезиулю жыйылыуунда республикалы бюджетге тюрлениуле кийирилгендиле эмда РФ-ни Президенти 2012 жылда майда къабыл кёрген указла республикада къалай толтурулгъанлары сюзюлгенди. Битеу да бирге министрле ондан аслам бегимни сюзюп, аланы тюзге санагъандыла. Жыйылыуну премьер-министрни биринчи орунбасары Юрий Альтудов бардыргъанды.

Биринчиден, бюджетге тюрлениуле кийириу жаны бла бегимге къаралгъанды. КъМР-ни финансла министрини къуллугъун толтургъан Ирина Мишкова билдиргеннге кёре, федеральный арадан республикагъа къошакъ халда 181 миллион сом бёлюннгенди. Бу ахча Культура, Саулукъ сакълау, Къурулуш эм архитектура, Спорт министерстволаны кереклерине берилликди.

Республикалы бюджетни къоранчларын бла файдаларын тап халгъа келтирирге да 624 миллион сом бёлюнеди. Бу ахча РФ-ни Президентини май указларына тийишлиликде устазланы эмда саулукъ сакълауда ишлегенлени айлыкъ хакъларын кёбейтиуге эмда башха жумушлагъа къоратыллыкъды.

Къоранчлагъа кийирилген тюрлениулени юслеринден айтханда, Саулукъ сакълау министерствогъа терк медицина болушлукъ берген службагъа 45 машина сатып алыргъа ахча бёлюннгенди. Дагъыда СПИД-ге къажау арада, наркодиспансерде жангыртыу ишле бардырыллыкъдыла. Урунуу эм социальный айныу министерствогъа 12 миллион сом берилгенди. Бу ахчагъа «Намыс» деген реабилитация ара тапландырыллыкъды.

Сабийлени бла жаш адамланы чыгъармачылыкъларыны республикалы дворецине да этилликди ремонт. Адиюх элни школуна уа аш-азыкъ хазырлагъан оборудование салыныракъды. Бу жумушлагъа 48 миллион сом берилликди.

Алай бла республикалы бюджетни къоранчлары 1,5 миллиард сомгъа кёбейтилгендиле. Ол 5,7 миллиард сом дефицит бла къуралгъанды. Битеу да бирге уа къоранчла 29,8 миллиард сом болгъандыла. Юрий Альтудов, бюджет кесини социальный магъаналылыгъын тас этмегенин белгилеп, тюрлениулени документге кийирирге, аны КъМР-ни Парламентини къарауна берирге кереклисин чертгенди.

Черек районда Бызынгы элни тийресинде жерни тешиу эм чачдырыу ишге 93 минг сом бёлюннгенди. Ол жумушла элни табийгъат къыйынлыкъдан сакълар мурат бла бардырыллыкъдыла.

(Ахыры 2-чи бетдеди.)

ЧАКЪЫРЫУ

Сейирлик эмда жарыкъ боллукъду

Багъалы шахарчыла эмда аны къонакълары. Сизни КъМР-ни Къыраллыгъыны кюнюне жоралланнган мероприятиялагъа чакъырабыз. Алайды да, 31-чи августда Нальчикдеги паркда 14 сагъатда кёрмюч ачыллыкъды. Анда художниклени, къол усталаны, художестволу школлада окъугъанланы ишлерин, тюрлю – тюрлю гюлледен къуралгъан композицияланы кёрлюксюз. «Сюйген шахарыбыз, туугъан кюнюнг бла!» деген жаш артистлени концертлери да боллукъду. Алайгъа келгенлени миллет азыкъла бла да сыйларыкъдыла.

1-чи сентябрьде уа байрам «Ёмюрлюкню отуна» жораланнган мемориалгъа, «Ёмюрлеге да Россей бла» эм «1941-1945 жыллада Уллу Ата журт урушда жоюлгъан нальчикчилеге» деген эсгертмелеге гюлле салгъандан башланырыкъды.

10 сагъат 30 минутда 400-жыллыкъ атлы майданда эстрада - духовой оркестр концертине чакъырады. Ол белгили, халкъ сюйген макъамланы согъарыкъды.

12 сагъатда республикалы ипподромда «Эльбрусну кубогу -2014» деген Халкъла аралы чариш боллукъду. Ол бу жол онтёртюнчю кере бардырыллыкъды.

13 сагъатда «Восток» кинотеатрны аллында «Мелодии родного края» атлы концертни урушну бла урунууну ветеранларыны хору берликди.

15 сагъатда Къырал концерт залны аллына сабийле чакъырлыкъдыла. Ала «Мени республикам, жашна!» деген программаны жарашдыргъандыла.

18 сагъатда, хар замандача, Къабарты-Малкъарны Къыраллыгъына аталгъан байрам концерт башланырыкъды. Анга Россей эстрадаы бла республикабызны белгили жырчылары къатышырыркъдыла.

21 сагъатда Абхазия майданда байрам салют бла бошаллыкъдыла мероприятияла.

БИЛДИРИУ

Къол усталаны затларын сатып алаллыкъсыз

31-чи августда Нальчикни паркында, Къабарты-Малкъарны кюнюне аталып, тёреге айланнган кёрмюч ётерикди. Мечиланы Кязимни бла Бекмурза Пачевни эсгертмелерине элтген жолчукъда республиканы белгили художниклерини чыгъармалары, къол усталаны ишлери бла да танышыргъа онг боллукъду. Алайда дагъыда гюлледен къуралгъан тюрлю-тюрлю композицияла да кёзлени, жюреклени къууандырлыкъдыла.

Хар былайгъа келген жаратхан ишлерин сатып алаллыкъды, миллет азыкъланы татыуларын кёрюрге да боллукъду. Концерт программагъа къатышхан жырчыла бла творчестволу той-оюн коллективле байрам халны берликдиле.

Къууанчны Нальчик шахарны администрациясы бардырады. Ол **14 сагъатда** башланырыкъды.

Хош келигиз!

ОНОУЛАШЫУ

Жангы окъуу жылгъа - жангы муратла бла

Устазланы жыл сайын бардырылыучу республикалы август кенгешлери бу жол башха тюрлю башланнганды. Концерт залны арбазында фонтанны къатында «Кавказны танглары», «АССА», «Жилтинчикле», «Арабеск» сабий тепсеу коллективлени эмда къобузчуланы «Мелодия», дауурбасчыланы «Ритмы гор» ансамбльлери жыйылыугъа келгенлеге аламат концерт программалары бла тюбегендиле.

Мекямны ичинде уа «Къабарты-Малкъар Республикада билим бериу системаны айныууну магъаналы вопрослары» деген ат бла кёрмюч къуралгъанды. Экинчи этажда да школ форманы юлгюлери салыннгандыла. Залда окъуучуланы республикалы илму-техника араларында миллет кийимлени «Накъут-налмас» студиясында юйреннгенле тикген костюмланы да кёрюрге боллукъ эди.

Ма алагъа къарап бошагъандан сора устазла кенгешлерин башлагъандыла. Аны КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары Руслан Фиров ачханды. Ол кенгешни ишине республиканы Башчысыны къуллугъун болжаллы халда тамамлагъан Юрий Коков, КъМР-ни Парламентини Председатели Чеченланы Ануар, РФ-ни Президентини Север-Кавказ федеральный округда толу эркинликли келечисини аппаратыны Къабарты-Малкъарда баш федеральный инспектору Александр Вербицкий, МЧА-ны президенти Хаути Сохроков, республикада министерстволаны, ведомстволаны келечилери, шахарны, районланы, билим бериу управленияланы башчылары да къатышханларын билдирип, сёзню КъМР-ни билим бериу, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министри Нина Емузовагъа бергенди.

Министр Къабарты-Малкъарда билим бериу системаны айныууну магъаналы вопросларына жораланнган докладында озгъан окъуу жылны эсеплерин чыгъаргъанды эмда жангы окъуу жылда бютюн бек не затха эс бурургъа кереклисини юсюнден айырып айтханды. Ол бу форумгъа дери республиканы районларында, шахарларында да устазланы жыйылыулары бардырылгъанларын, аланы барында да билим бериуню къуралыу халы, ЕГЭ-ле къалай ётгенлери эм кёп башха жумушла сюзюлгенлерин эсгертгенди. «Билим бериуню качествосун игилендириуню юсюнден сёз баргъанда, биз окъутуугъа, юйретиуге артыкъда уллу магъана беребиз. Билим бериуню халин окъуучуланы жетишимлери кёргюзтедиле. Социальный болум да ма анга кёре болады. Окъуучуланы билимлерин аттестациялау ма аны себепли кийирилгенди», -дегенди ол.

ЕГЭ-ни юсюнден Нина Емузова энчи айтханды. Быйыл ол «Честный и объективный ЕГЭ» деген ат бла бардырылгъанды. Аны оюмуна кёре, 2014 жылда ол жаны бла баш магъаналы борч тамамланнганды. Экзаменлени барыу халлары тюрлю-тюрлю даражалы жыйылыулада бир ненча кере сюзюлгендиле.Ала баргъан кезиуде этилген контроль да кесини хайырлылыгъын кёргюзтгенди. Саулай экзаменлеге 6340 адам къатышханды. Тинтиуле кёргюзтгенлерине кёре, Россей Федерацияда битеу предметледен орта эсеп бла айтханда, кёрюмдюле алаша эдиле. «

(Ахыры 2-чи бетдеди.)

Билим бериу ючюн къайгъырыу - Къабарты-Малкъарны келир заманы ючюн къайгъырыуду

Юрий Коковну устазланы август кенгешлеринде сёлешиую

(Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.)

Орта профессионал-техника билим бериуню системасыны юсюнден да бир ненча сёз. Ол сферагъа кёп заманны ичинде тийишлисича эс бурулмай тургъанды. Бюгюнлюкде хал тамыры бла тюрленнгенди. Бизге республикада профессионал-техника билим бериуню заманны сурамларына кёре айнытып башларча этерге тюшерикди. Бек башы уа - бу сферада тюрлениуле бийик профессионалла болгъан, шёндюгю болумну ангылагъан адамла оноу этерге тийишлидиле. Алай эсе уа, кадрланы жангыртмай, иш барлыкъ тюйюлдю.

Вузларыбызны юслеринден айтханда, аланы кёп сёгедиле, асламысында тюз этедиле. Аны сылтаулары да белгилидиле. Биз аладан бютюн терк айнырларын, тынгылы кадрла хазырларларын, жамауатха ачыкъ болурларын сакълайбыз. Жарсыугъа, бизни вузларыбыз республиканы жашауу эм иши бла байламлы сфералагъа специалистле хазырларны орунуна кеслерине жетмеген жумушлагъа да бёлюнедиле.

Къысхасы, республиканы билим бериуюню битеу системасыны къыйматын кётюрюр ючюн, къыйналыргъа тюшерикди. Аны бла байламлы Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосу, аны жер-жерледе органлары, бу сфераны управление структуралары ишлерин игилендирмей боллукъ тюйюлдюле.

Къыралны жанындан тутхучлулукъ этилмей, КъМР-ни Правительствосуну болушлугъу болмай, билим бериуде салыннган борчланы тийишлисича толтурургъа къолдан келмезлиги баямды. «Къыралны устазгъа кёз къарамы – къыралны кючлюлюгюн неда къарыусузлугъун кёргюзтген къырал политикады»,-деп бошдан айтылмайды. Арт жыллада къыралны башчыларыны да билим бериуге уллу эс буруп башлагъанлары, анга болушлукъну кючлендиргенлери да бошдан тюйюлдю. Биз аны дурус кёребиз эмда республикада билим бериуню системасына хар жаны бла да себеплик этерикбиз, ол санда ахча бла да. Устазны да жамауатны арасында даражасын кётюрюр, ырысхы къолайын игилендирир ючюн да, къолубуздан келгенни аярыкъ тюйюлбюз.

Аны бла бирге биз битеулю билим берген организацияла жангы информация технологиялагъа тюшюнюр ючюн, шёндюгю техника керекле бла жалчытылыныр ючюн, битеу кючюбюзню салыргъа керекбиз. Бусагъатда битеулю билим берген школланы асламысыны компьютер класслары бардыла. Энди шёндюгю амал билим бериуню качествосун игилендирирге болушурча этергеди борчубуз. Аны ючюн а республиканы билим бериу системасыны бир информация сетин къурау жаны бла ишни тирилтирге тийишлиди. Ол, аз къоранчла этип, бийик билим алыргъа онг берликди.

Жууукъ жыллада республикада тынгылы ырысхы эм илму-техника мурдору болгъан, ёсюп келген тёлюню окъутууну эмда юйретиуню борчларын заманнга кёре тамамларгъа онг берлик билим бериу системаны къурагъа къолубуздан келлигине ийнанама. Битеу онгларыбызны толусунлай эмда тап хайырланыуну, шёндюгю заман излегенча ырысхыны аяулу жюрютюуню магъанасы бек уллуду. Бу ишде биз педагогланы, бек алгъа уа билим бериу учрежденияланы башчыларыны жууаплылыкъларына, иш кёллюлюклерине, тюз ниетлиликлерине бек ышанабыз.

Хурметли коллегаларым!

Бизни билим бериуде баш муратларыбыз ма аладыла. Бир ниетли болалсакъ, хар бирибиз бет жарыкълы, тюзлюк бла ишлесек, алагъа жетмей къаллыкъ тюйюлбюз.

Ахырында сизни, сизни бетигизден а билим бериуде ишлегенлени барысын да, окъуучуланы, студентлени, ата-ананланы, республиканы саулай халкъын жете тургъан байрамла бла- Билимни кюню эмда Къабарты-Малкъар Республиканы къыраллыгъыны 93-жыллыгъы бла алгъышлайма, кийик саулукълу болуругъузну, ишигизден къууаныргъызны сюйгенимі билдиреме.

Жангы окъуу жылгъа - жангы муратла бла

(Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.)

Аны бир ненча сылтауу барды: быйыл битеу окъуу юйлени бошагъанланы билимлерине тюз багъа берилгенди, педагогладан сурам кереклисича болмагъанды, -дегенди министр. - Анга бу шартла да шагъатлыкъ этедиле: быйыл школну бошагъанладан 352 адам аттестат алалмай къалгъанды, 21 окъуучу ЕГЭ-ни бардыргъан кезиуде низамгъа бузукълукъ этгенлери ючюн экзаменледен къысталгъанды. 2013 жылда уа 26 адам аттестатсыз къалгъанды. Бийик баллагъа жетгенлени саны да иги да азайгъанды. 305 жаш адам 80-100-ге дери балла алгъандыла, ючеулен а 100 балл къоллу болгъандыла. Школланы он процентинде математикадан бла орус тилден ахшы кёрюмдюле болдургъандыла.

Жангы окъуу жылда билим бериуню качествосун, ол санда ЕГЭ-ге хазырланыуну да, бийикге кётюрюрге, алагъа къаты контроль этерге керек болгъанын министр айырып айтханды. Быйыл школгъа дери окъутуу учрежденияла федеральный къырал стандартлагъа толусунлай кёчюрюлгенлерин да ол эсге салгъанды. Сабий садла асламыракъ болур ючюн, не мадарла этилгенлерин да айтханды.

2013 жылда хайырланылыргъа 3340 жер берилгенди. Быйыл «жол картагъа» кёре 3175 къошакъ жер, ол санда 1020 жери болгъан жети садны хайырланыргъа берирге белгиленеди. Бусагъатда ишлене тургъан объектлени барын да быйылны декабрь айына бошаргъа борч салыннганды.

Бабугентде 40 балагъа сабий сад салыннганды. Бахсан районну Кишпек элинде 140, Майский шахарда 80 сабийге садиклени къурулушлары быйыл башланырыкъдыла. Быйыл Чегем районну Яникой элинде 55 сабийге жери болгъан учреждение ачар мурат барды. Прохладнада да ол жаны бла ишле тамамланыладыла.

Нина Емузова инвалид эм къыяулу сабийлеге билим бериу къалай къуралгъаныны юсюнден да шарт юлгюле келтирип айтханды. «Доступная среда» деген программа жашауда бардырылады, анга 25 битеулю билим берген учреждение къатышады. Аллай алагъа республикалы бюджетден къоратылгъан ахча 2011 жылдан бери 50 миллион сом болгъанды. Мындан ары да къыяулу сабийлеге онг къуралгъан окъуу юйле бютюн аслам бола барлыкъларына ышандыргъанды министр.

Ол Къабарты-Малкъарда фахмулу сабийле эм жаш адамла бла ишлеу акъырын баргъанын чертгенди. «Хунерли сабийлерибиз а кёпдюле. Школчуланы араларында бардырылгъан Битеуроссей олимпиадалагъа 1434 адам къатышхан эди да, аладан 34-сю хорлам болдургъанды, 133-сю экинчи, ючюнчю жерлеге тийишли болгъандыла. Битеуроссей эм республикалы конкурслада да 16 окъуучубуз РФ-ни Президентини, онбири да КъМР-ни Башчысыны саугъаларына тийишли болгъандыла.

- Фахмулу сабийле бла ишлеуню игилендирир мурат бла КъМР-ни Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерстство «жол карта» жарашдыргъанды. Болсада ол тюрлю борчланы болушлукъсуз тамамлар онг да жокъду,-дегенди Нина Гузеровна.

Ол къошакъ билим берген учрежденияла сабийлени юйретиуде уллу магъананы тутханларын айтып, арт жыллада аланы саны 16,6 процентге азайгъанларын жарсып айтханды. Аны алайлыгъы оптимизация эмда спорт школла башха министерствону бойсунуууна берилгенлери бла байламлы болгъанларын чертгенди. «Ишлеп тургъан учрежденияланы халлары да артыкъ аламат тюйюлдюле. Сабийлени эм жаш тёлюню чыгъармачылыгъыны республикалы юйю ючюн къайгъырылгъанды, аны ремонтуна 22 миллион сом да бёлюннгенди. Ол а ара мындан ары да кёп жылланы сабийлеге хайыргъа ишлеригине ышандырады»,-дегенди.

Докладда республиканы школчуларына Интернетни хайырланырча онгла аман къуралмагъанларыны, ала мультимедиялы оборудование бла жалчытылгъанларыны, республикада тогъуз окъуучугъа бир компьютер жетгенини юсюнден да айтылгъанды.

-Бюгюнлюкде биз шёндюгюлю окъуу амалланы сингдирирге кереклисини юсюнден айта эсек, бизге алай ишлей билген сынаулу педагогла керекдиле. Арт эки жылны ичинде иш хакъ орта эсеп бла эки кереге ёсгенди. Алай бир-бир устазла ишлерин иги жанына тюрлендиргендиле деп эслемейбиз,-дегенди министр.

Ол профессионал билим бериуде болумну да ачыкълагъанды. Бир-бир учреждениаладан артыкъ уллу магъана чыкъмагъанындан аланы бирге къошаргъа тюшгенин да айтханды.

Докладыны ахырында министр тамамланылыргъа керекли жумушла дагъыда кёп болгъанларын чертип, ала жангы окъуу жылда эбине жетдирилликлерине ышаннганын билдиргенди.

Ызы бла Чегем районну администрациясыны башчысы Каншоуби Ахохов, Нальчикде 5-чи номерли орта школну математикадан устазы Татьяна Пышная, алим Башийланы Светлана, Бахсан районну администрациясыны билим бериу управлениясыны башчысы Тамара Амлегова, Терк районда эл мюлк жаны бла орта профессионал билим берген училищени директору Анатолий Сохроков, Майский шахарда 5-чи номерли орта школну директору Галина Чепурная, билим бериуде ишлегенлени профсоюз комитетини башчысы Сергей Карныш, Анатолий Вербицкий да сёлешгендиле, кёп тюрлю проблемаланы да кётюргендиле. Аланы тамамларыкъла, устазланы даражаларын кётюрлюкле да педагогла кеслери болгъанларын чертгендиле.

Кенгеш резолюциягъа къошакъла, тюрлениуле кийириу бла къабыл этилиу бла бошалгъанды.

Устазланы август кенгешлеринде КъМР-ни Башчысыны къуллугъун болжаллы халда толтургъан Юрий Коков да сёлешгенди. Аны сёзю толусунлай басмаланады.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

СУРАТДА: (башында) Нина Емузова.

Черек районда билим бериуде ишлегенлени къаууму.

«Союз труда» - социальный къыралны партиясыды

«Союз труда» битеуроссей политика партияны Къабарты-Малкъарда регион бёлюмю быйыл биринчи кере КъМР-ни Парламентини депутатларын айырыулагъа къатышады. Профсоюзлагъа партия неге керек болгъаныны юсюнден КъМР-ни Профсоюзларыны федерациясыны таматасы Фатимат Амшокова айтады:

- Профсоюзла эмда аны биригиулери политика организацияла тюйюлдюле, ол законда да белгиленипди. Алай аланы политика сейирлери бардыла: тюрлю-тюрлю политика кючле бла байламлыкъла къурап, артыкъда магъаналы социальный эмда экономика оноула этилген кезиуде сёзюбюз ётерча этерге.

Айырыулагъа къатышхан сынаууубуз кёргюзтгенича, власть органлагъа профсоюзну ниетлерин ангылагъан, билген адамланы кийирирге тийишлиди. Партиябыз ма ол мурат бла къуралгъанды.

«Союз труда» РФ-ни Конституциясыны 7-чи статьясыны, башхача айтханда, социальный къыралны партиясыды.

Аны муратлары белгиленипдиле. Ала уа профсоюзланы борчлары бла бирдиле: иш хакъны ёсюуюн жалчытыу, жарлылыкъны кетериу, айлыкъны бек аз ёлчемин ёсдюрюу, ишсизлеге тёленнген пособиени кёбейтиу, урунуу миграцияны тап халгъа келтириу, гражданланы профсоюзлагъа биригирге эркинликлерин сакълагъан законланы къабыл кёрюу, профсоюз активистлени законсуз санкцияладан сакълау. Баш муратыбыз - Россейде социальный къырал къурауду.

Келир заманда уа биз, партияны активистлери, къыйын болумгъа тюшген профсоюз организациялагъа тутхучлулукъ этериклерине, иш хакъны азлыгъына къажау турлукъларына ышанабыз.

Энтта бир магъаналы соруу: биз бир партиягъа да къошулмай, жангысын нек къурагъанбыз? Профсоюзланы ниетлерин къоруулагъан политика партияны алгъадан окъуна къураргъа керек эди. Профсоюз партия башхаладан не бла энчиди. Биз уруннган адамны праволарын, хакъын, сейирлерин къоруулайбыз. Профсоюзланы ол неда башха жумушну тамамларгъа онгу болмагъан эсе, энди партияда ала бардыла. «Союз труда» - профсоюзланы сауутуду, биз аны ачыкъ айтабыз. «Союз труда» профсоюзланы бла власть органланы арасын жууукълашдырлыгъына ийнанама.

«Союз Труда» - партия социального государства! №2

Кандидаты в депутаты Парламента КБР пятого созыва от регионального отделения партии «Союз Труда»

Фатимат Амшокова
Председатель Федерации профсоюзов КБР

Валерий Золотарев
Председатель рескома профсоюза работников «КБнефтегазстройпрофсоюз

Наталья Ференец
Председатель рескома профсоюза работников почтовой связи

КъМР-НИ ПАРЛАМЕНТИНЕ ДЕПУТАТЛАНЫ АЙЫРЫУЛАГЪА БИЗ НЕ МУРАТ БЛА БАРАБЫЗ

1. **Россей Федерацияда тийишли урунуу жорукъланы сингдирирге.**

2. **Айлыкъ хакъны бек аз ёлчеми (компенсацияланы эмда кёллендириу тёлеулени санамай) жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчеминден кёп болурча этерге!** Хакъны тёлеуге гарантиялагъа жыл сайын къошула барыргъа тийишлиди.

3. **Урунган адамгъа иш хакъ кереклисича тёленир ючюн!** Битеу премияла, къошакъ тёлеуле да хакъдан тышында бериледиле! Айлыкъ хакъгъа хар жылдан да къошулгъан ахча инфляцияны ёлчеминден аслам болургъа тийишлиди. Урунган адамны хакъы къоранчларындан аслам болургъа керекди.

4. **Социальный тенгсизлик болмаз ючюн!** Предприятияда хакъы бек аз болгъан ишчилени 10 процентини бла бек уллу хакъ алгъанланы 10 процентини арасында башхалыкъ 10 кереден кёп болмазгъа тийишлиди.

5. **Предприятияны иеси хакъны заманында тёлемесе, аны банкрот этерге!** Ишчилерине айлыкъларын заманында тёлемеген оноучуланы уголовный жууапха тартыргъа.

6. **Ишсиз - ол да адамды. Ишсизлеге тёленнген пособие - садакъа тюйюлдю, ол къыйын жашау болумгъа тюшген адамгъа болушлукъду. Ишсизлеге тёленнген пособиени кёбейтирге!**

7. **Урунган адамны хакъы бек аз болса да, ол жашау этерге жетерге керекди!** Хар регионда да айлыкъ хакъны бек аз ёлчеми жашау этерге жетерик ахчаны ёлчеминден кёп болур ючюн. Жашау этерге жетерге керек болгъан ахчаны бек аз ёлчеми ётмек бла суу тюйюлдюле, ашаргъа, саулугъунга багъаргъа, билим алыргъа, жашаргъа жетерик ахчады.

8. **Байла кёп тёлерге керекдиле!** Предприятияла налог тёлегенде, аны ёлчеми алгъан файдасына кёре ёсерге, байлыкъгъа налог тёлерге керекдиле. Хакъы жашау этерге жетерик ахчаны ёлчеминден аз болса, андан налог алмазгъа.

9. **Урунган адамны ишсизликден сакъларгъа тийишлиди!** Ишсизликден къорууланыу фонд къураргъа, ишсизликден страхованияны борчлу халда кийирирге.

10. **Урунган адам ишде ачыса, иш бериучю терсди!** Ишчи жеринде саулугъуна заран тюшген неда профессионал ауруу тапхан адамгъа тёленнген ахчаны кёбейтирге.

11. **Ишлеген адамны солургъа эмда саулугъуна бакъдырыргъа эркинликлери бардыла!** Аны сабийлери да жай каникулларында солургъа керекдиле!

12. **Предприятияны иеси неда иш бериучю коллектив келишимни толтурургъа унамаймыды? Забастовка!** Предприятияны иеси неда иш бериучю коллектив келишимни толтурмай эсе, аны жууапха тартыргъа.

13. **Профсоюзланы эркинликлери сакъланмаймыдыла? Сюдге берирге!**

14. **Профсоюзлагъа ишлеген адамны сейирлерин къоруулау жаны бла къошакъ эркинликле берирге!**

15. **Ишлеген адам жашау журт алыргъа эркинди!** Жашау журтланы ишлетиу жаны бла къырал программаны къабыл кёрюрге, ол санда социальный жашау журтла неда ахча тёлеп арендагъа алырча. Ишлеген адамгъа жашау журтну ипотеканы талауур процентлерине угъай, тийишли багъагъа сатып алырча мадарла къураргъа.

16. **Жаш тёлюге тийишли ишчи жерле къураргъа!** Жаш адамланы урунуу праволарын къоруулар мурат бла «Биринчи ишчи жерни юсюнден» эмда «Жаш адамлагъа ишчи жерлеге квотала бериуню юсюнден» законланы къабыл кёрюрге.

17. **Урунуу миграция Россейни гражданларына файда келтирирге керекди!** «Ишчи миграцияны юсюнден» закон къабыл кёрюлсе, тыш къыраллы ишчилени хайырындан айлыкъ хакъны азайтыуну тыярыкъды.

18. **Ишчи адамланы келечилерини сейирлери сакъланыргъа керекдиле!** Профсоюз организацияланы тири келечилерин ишден къыстаудан неда дисциплина жууапха тартыудан къоруулау жаны бла законланы къабыл кёрюрге.

19. **Адамны ишден къыстаргъа неда урунуу болумну тюрлендиргенде, профсоюзланы ыразылыгъын алыргъа!** Предприятиялада урунуу право бла байламлы норматив актланы, буйрукъланы, къурау-эсгертиу актланы къабыл этгенде, профсоюз организация бла келиширге тийишлиди деген жорукъну къайтарыргъа.

20. **Жалгъа ишлетирге эркин этмезге.**

21. **Пенсиячылагъа - тийишли пенсия!** Пенсияла неда страховой тёлеуле айлыкъ хакъны 40 процентинден аз болмазгъа керекдиле.

22. **Социальный партнёрланы оноуларына – шарт кюч!** Социально-урунуу халланы тапландырыу жаны бла комиссияла чыгъаргъан оноуну жашауда бардырыргъа кереклисин закон бла тохташдырыргъа.

Россейде ишчи адам тийишли жашау этерге эркинди!
Биз - бирикген жамауат жанлыбыз!
Биз ишчи адам жанлыбыз!
Бизни муратыбыз – алагъа не къадар иги болурча этиудю:
Айлыкъ хакъ-уллуракъ,
Урунуу болум-къоркъуусуз,
Солуу-даражалы,
Жашау-къолайлы, монглу!
Биз бирге болсакъ, аланы толтураллыкъбыз!

«КъМР-ни Парламентине депутатла айырыуну юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Законуну 48-чи статьясыны 15-чи пунктуна тийишлиликде хакъсыз басмаланады.

Субботник

Орамлагъа кёпле чыгъарыкъдыла

Бу айны ахырында - 30-чу августда-бизни къыралыбызны кёп шахарларында «Жашил Россей» деген экология субботник бардыраллыкъды. Ол кюн орамлагъа, аланы тынгылы тазалар ючюн, кёп адам чыгъарыкъды, деп билдиредиле КъМР-ни Табийгъат байлыкъла эм экология министерствосуну пресс-службасындан.

Быллай чакъырыу бла субботник биринчи кере былтыр бардырылгъан эди. Къыралны жангы тарыхында ол эм белгили экология жумушладан бири болгъанды деп, ышаннгылы айтыргъа боллукъду.

Битеуроссей акция Орус география обществону «Табийгъат эмда тарых-культура байлыкъланы сакълау жаны бла эм иги социально-информациялы проект» номинациясында «Хрустальный компас» деген миллет премиягъа тийишли болгъанды. Былтыр бу магъаналы ишге 77 субъектден 2,6 миллион адам къатышхан эди.

РФ-ни Президенти Владимир Путинни указы бла 2014 жыл Россейде Культураны жылыды. Гражданланы экология жаны бла билимлерин, культураларын кючлендириу - ол къыралны саулайда айныуунда окъуна магъаналы жерни алады дерге боллукъду. Субботникни къурагъанла да ол адамланы жашауларында иги да белгили эм кеси да тёрели халда бардырыллыкъ жумуш болуруна ышанадыла.

Министерствону бу субботникге къатышыргъа чакъырыууна битеу муниципалитетле, жаш тёлю биригиуле, адамла да угъай демегендиле. Ол кюн дагъыда къауум экология жумушла бардырыллыкъдыла. Сабийле бу темагъа жоралап ишлеген суратланы, сора кеслери къоллары бла этген затланы кёргюзтюрюкдюле, китап кёрмючда боллукъду. Алагъа деп дагъыда экология кинотеатр да ишлеп башларыкъды.

ОМАРЛАНЫ Мурат.

Тюрлениуле кийирилген эселе да, бюджет социальный магъаналылай къалгъанды

(Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.)

«2013-2020 жыллада КъМР-де билим бериуню айнытыуну юсюнден» къырал программагъа къошакъла къабыл кёрюлгендиле. Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министрни орунбасары Александр Кирин айтханнга кёре, программа бюджет бла келишдирилгенди. Быйыл толтурургъа белгиленнген жумушлагъа ахча барды. Битеу да бирге уа программаны жашауда бардырыргъа 74,8 миллиард сом керекди.

Бир-бир бегимле кеслерини кючлерин тас этгендиле, ол санда «Тыш къыраллы ата журтлуларыбыздан студентлени окъутууну юсюнден». Ол тыш къыраллы черкес организацияланы тилеклери бла 2011 жылда къабыл кёрюлген эди.

Кенгешде РФ-ни Президенти 2012 жылда майда къабыл кёрген указла Къабарты-Малкъарда къалай толтурулгъанлары да сюзюлгенди. Юрий Альтудов алгъаракълада республикада комиссия болгъанын, аны келечилери битеу районлагъа бла шахарлагъа барып, буйрукъла къалай толтурулгъанларына къаралгъанын эмда эсгертиуле этгенлерин билдиргенди.

Аланы асламы къурулуш бла байламлыдыла. Профильли министр Аслан Тутуков айтханнга кёре, алагъа тёрт эсгертиу этилгенди. Ала сабий садла ишлетиу, кёп сабийли юйюрлеге хакъсыз жер юлюшле бёлюу, адамланы оюлургъа къоркъуулу юйледен кёчюрюу эмда Уллу Ата журт урушну ветеранларыны жашау болумларын игилендириу жаны бла программала бла байламлыдыла. Комиссияны келечилери оюм этгенден, ала толтурулмай къалыргъа боллукъдула.

Республиканы иелигинде болгъан мекям Правительствону оноуу бла КъМР-ни Муслийманларыны дин управлениясына хакъсыз берилгенди. Ол Нальчикде Калюжный орамда орналыпды. Абу Ханифаны атын жюрютген ислам университет ары кёчюрюллюкдю.

КъМР-ни Правительствосуну бла РФ-ни Билим бериу министерствосуну араларында келишим этилгенди. Анга кёре, окъуу учрежденялагъа сакъат, саулукълары осал болгъан сабийле чырмаусуз кирирча онгла къураргъа субсидияла берилликдиле. Документде аллай учрежденияланы тизмеси, ахча бёлюуню низамы да белгиленнгендиле. Битеу да бирге бу жумушлагъа 30,5 миллион сом керекди.

Жыйылыуда башха бегимле да сюзюлюп, къабыл кёрюлгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Заранлы хансла

Битеу амалланы хайырлана

Жай кезиуде эм аман хансладан бири - амброзия-чагъып башлайды. Аны заранлыгъы тёгерекдеги къудуретге хата салгъаны бла чекленип къалмайды. Жарсыугъа, ол аллергияларны неда астмаланы болгъанланы саулукъларына да къоркъуу келтиреди. Нальчик шахар округда анга къажау ишле хар жыл сайын бардырылгъанлай турадыла.

Муниципалитетни тийресинде бу ханс асламысында юйлени къатларында, къурулуш тохтагъан неда кир-кипчик жыйылгъан жерледе, темир жолланы тийрелеринде ёседи. Аны кетерирча эки амал хайырланады: чалып кетериу неда гербицидле себип къурутуу.

Биринчисин «Горзеленхоз» организацияны эмда шахарны жашау журт-коммунал мюлкюню Управлениясыны ишчилери тамамлайдыла. Анга дагъыда Нальчикни жашау журтла бёлюмюнде жумушланы жалчытыу бла кюрешген къауум предприятияла да къатышадыла. Амброзияны химия препаратла бла къурутууну уа жаланда адамла жашагъан жерледен узакъда бардырадыла.

Бюгюнлюкде, жашау журт-коммунал мюлкню управлениясындан билдиргенлерине кёре, Атажукин эм Калюжный орамлада гербицидле он гектар жерде хайырланнгандыла. Жууукъ кезиуде Ахохов эмда Чернышевский орамлада, Кешоков орамдан Нальчик суугъа тюшген жерде, Промышленный проездлени барысында, Калинин орамда, темир жолну тийресинде эмда Прохладныйге баргъан жолну жанында бир кесегинде быллай мадар этилликди.

Бизни корр

Жарсыу

Уллу кёллюлюкню хатасындан

Полиция «Кавказ» федеральный жолда бу кюнледе болгъан аварияны сылтауларын, чурумларын тинтеди. Алайда уа беш адамны жашаулары юзюлгенди.

27-чи августда кюндюз сагъат ючден 15 минут озуп федеральный жолну 410-чу километринде Куба-Таба элден чыкъгъан жерде эки автомашина-ВАЗ-2110 эм «Лада-Приора» - тюзюнлей бир бирлери бла къагъышхандыла. Алайда окъуна беш адамны жашауу юзюлгенди. Аланы бирлери сабийди. Дагъыда бир пассажир, ауур жаралы болуп, Зольск район больницагъа тюшген эди да, ол да анда ёлгенди.

Авария болгъан жерде оператив следствие къауум, жол-патруль службаны экипажы, медикле эм къутхарыучула ишлегендиле.

КъМР-де МВД-ны пресс-службасы.